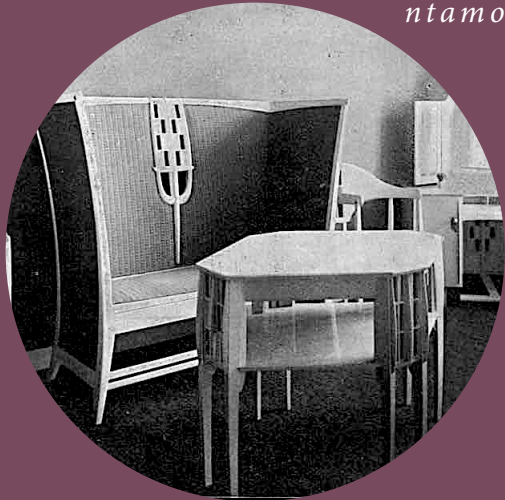

Gustaf
Strengell
KOTI
TAIDELUOMANA

ntamo

KOTI TAIDELUOMANA

Gustaf Strengell

KOTI
TAIDELUOMANA

SUOMENTANUT
Salme Setälä

NTAMO
Helsinki
2 0 2 4

UUSINTAPAINOS ORIGINAALISTA
Otava, Helsinki 1923 (ruotsinkielinen alkuteos:
Hemmet som konstverk (1923)).

© SALME SETÄLÄN OIKEUDENOMISTAJAT 2024 (SUOMENNOS)

ISBN 978-952-215-941-0

ULKOASU
Göran de Kopior

KANNEN KUVA
Yksityiskohta kuvituskuvassa artikkeliin
Gustaf Strengell, Englantilaiset helppohintaiset huonekapistukset.
Kotitaide 7/1908, 89–92; 89.

VALMISTAJA
BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

NTAMO
Helsinki 2024 (IV LINJA 18, 00530 HKI)
www.ntamo.net (info.ntamo@gmail.com)

VAIMOLLENI

E S I P U H E

Aikaisemmassa teoksessaan, KAUPUNKI TAIDELUOMANA, on tekijä koettanut erittelemällä joukon kaupunkikuvia harjoittaa asianymärtämätöntä tunkeutumaan tämän olemukseen taiteellisia näkökohtia silmällä pitäen ja siten kykenemään nauttia kaupunkiosasta tahi kokonaisesta kaupunkisommitelmasta TAIDELUOMANA.

Tässä kirjassa käsitellään toista, myöskin suljettua muotoalaa — sisustusta, asuntoa, KOTIA.

Suurin osa länsimaiden asutuksesta asuu kaupungeissa; niille jotka sitä eivät tee, on kaupunki kuitenkin ilmaus, jonka kanssa he sangen usein joutuvat kosketukseen.

Koti on yleismaailmallinen.

Lukemattomat meistä liikkuvat jokapäiväisessä työssä ja touhussaan kaupungin kaduilla ja turuilla. Saattaa sanoa kaikkien elämän sujuvan kodin seinien sisäpuolella. Koti on siksi kaupungin ohella, vaikkakin vielä suuremmassa määrin, huomattava kulttuuriympäristö.

Ainoastaan katoavan pieni osa meistä saattaa tulla aktiiviseksi kaupunkirakentajiksi. Mutta useimmat järjestävät itselleen kodin, olkoonpa se sitten miten pieni ja vaatimaton hyvänsä.

Tämä eroavaisuus pakottaa tai ainakin antaa syyn otteen eroavaisuuteen, mikä tekijällä on kummassakin aineessa. Aikaisemmassa kirjassa on tekijä tahtonut eritellessä kaupunkikuvia lähimmin helpottaa lukijaa n a u t t i m a n niistä taideluomana, jotavastoin käsillä oleva teos aivan luonnollisesti etupäässä koettaa neuvoa miten koti on taiteellisesti järjestettävä. Uusi kirja tahtoo olla neuvonantaja.

Meidän hyödyn kannalta ajattelevana aikaamme tapaa usein sen käsityksen, ettei kodin tarvitse tyydyttää muita kuin puhtaasti käytännöllisiä vaatimuksia, kunhan se on »mukavasti» sisustettu, ja korkeintaan sen lisäksi tekee hauskan vaikutuksen, ollen »kodikas».

Monen mielestä näyttää liioiteltulta, väärään osutulta, suorastaanpa huikean naurettavan keikarimaiselta estetisismiltä vaatia kodilta tämän ohella ja ennen tätä kaikkea pienimmässäkin yksityiskohdassa ankarasti toteutettua taiteellisuutta. »Koti taideluomana» on yhä vieläkin tunnuslause, minkä ympärille vain pieni joukko on keräytynyt. Mutta tämä joukko kasvaa keskeytymättä, ja kauniiden kotien merkitys — niin hyvin yksilölle kuin yhteiskunnalle — alkaa vähitellen voittaa yleisempää huomiota.

Aivan liian harvat ovat kuitenkin vielä oppineet huomaamaan missä määrin taiteellinen ympäristö vaikuttaa vahvistavasti ja kehittävästi itse elämäntuntuun; menneiden aikojen ihmisille oli tämä totuus selvä. Omasta kokemuksestaan saattaa tekijä todistaa tässä asiassa. Kaunis ympäristö, taiteellisesti järjestetty koti auttaa helpommin elämän raskaiden hetkien läpi. Ja syvällä kiitollisuudella ripittää hän puhtaan, loppumattoman ja aina yhtä suuren ilonsa, joka päivä päivältä, vuosi vuodelta valtaa hänen mielensä katsellessa jotakin kaunista sommitelmaa: kauneuden erikoistunnon onkin »a joy forever». Harmoniaa edistävänä elämäntekijänä on koti taideluomana, joskaan ei tärkein, niin yksi tärkeimmistä.

Tässä ei tarvinne lähemmin selittää mikä luonnetta muovailtava merkitys kasvavalle polvelle on saada aikaisimmat ja siten tulevaisuudelle tärkeimmät vaikutelmat muovautumaan kauniissa ympäristössä. Mutta vieläpä suorastaan hyödyn kannalta on tärkeätä, että maku siten kehittyy; nykyajan Japani antaa vakuuttavan todistuksen siitä, että yleisessä kehityksessä maussa saattaa piillä todellinen kansantaloudellinen tulolähde.

Onko »koti taideluomana» jokaisen ulottuvilla, vai eikö se ole muiden kuin rikkaiden saavutettavissa?

Kirjassa huomautetaan suurella terävyydellä, ettei kalleusarvo mitenkään ole välttämätön niille esineille, jotka lattian, seinien ja katon kehyksissä muodostavat koko huoneen. Ei myöskään tarvita paljon esineitä, ennemmin piilee niiden liiallisessa runsaudessa vaara. Ennen kaikkea tarvitaan puhtaasti taiteellista kykyä käsitellä tarjolla olevaa ainemäärää, kykyä harkiten järjestää ja sovitella sitä. Sillä vaikkakin kaikki taiteellinen luomistyö — ja sellaisesta on tässä kysymys — perustuu intuitiiviseen tunteeseen, eikä ilman tätä tunnetta saata syntyä mitään todella arvokkaita tuloksia, niin toiselta puolen täytyy tuntea joitakuita sommittelun alkuperusteita. Ja sellainen teoreettinen tieto tulee sitä tärkeämmäksi kuta suuremmassa määrässä synnynnäistä makua puuttuu, tai jos se on jäänyt vailla kehitysmahdollisuutta.

Tekijä, joka muutaman vuosikymmenen kuluessa, joskaan ei laajaperäisesti, mutta kyllä intensiivisesti, on käytännössä työskennellyt sisustavien ratkaisujen, ja siten luullut pääasiassa päässeensä selvyteen tähän kuuluvista kysymyksistä, tunnustaa mielihyvällä, että pari teoreettista teosta, jotka käsittelevät sisustustaiteen alkuperusteita ja mitkä

sattumalta ovat joutuneet hänen käsiinsä, suuressa määrin ovat auttaneet kiinteämmin ja selvemmin muodostamaan hänen käsityksiään, opettaneet hänelle paljon uutta. Tästä on syntynyt ajatus samantapaisella teoksella, ruotsin ja suomen kielellä, antaa muillekin osansa kyseessä olevista alkuperusteista, etenkin koska sellaista yhteenvetoa näillä kielillä tähän asti ei ole.

Mitä nyt alaa koskevaan kirjallisuuteen tulee, on siitä sanottava, että se on erittäin köyhä ja ylipäänsä sängen vähän sisältävä. Tekijä ei tunne ainoatakaan suosittelevaa eurooppalaista teosta. Tälläkin, kuten monella muulla alalla, kun on kyseessä taiteen ymmärtämisen kansantajuisesti esittäminen, enemmän kuin taidehistoriallinen tietäminen, on Ameriikka päässyt pisimmälle. Etenkin eräs Ameriikassa ilmestynyt teos käsittelee selvästi ja samalla helppotajuisesti ja kelvollisessa muodossa sisustustaiteen oleellisia seikkoja: FRANK ALVAH PARSONS, »Interior Decoration. Its Principles and Practice.»

Parsonsin kirja on ollut tekijän ohjeena käsillä olevaa teosta sommitellessa, ja riippuvaisuus siitä on koko ajan hyvin suuri. Siksi ei tämä hänen teoksensa esiinny ollenkaan itsenäisin vaatimuksin. Yksilöllisen osan muodostaa oikeastaan vain sivulla 256 ja seur. tehty esitys niinsanotusta »symfonisesta» värien ja pintakudelmien käsittelystä sisustustaiteessa; mitään vastaavaa selostusta ei tekijä ole tavannut painettuna. Itse menetelmä sellaisenaan on luonnollisesti tunnettu ja sovellutettu. (Tekijän on tähdellistä huomauttaa, että molemmat liitteessä eritelty huonesisustukset ovat syntyneet ennenkuin hän tutustui Parsonsin kirjaan.)

Kirjassa »Kaupunki taideluomana» on yritetty aikaansaada kolmijakoista sommitelua: suuresti katsoen historiallisesti järjestelty kuvasarja, kuvatestit ja jatkuva teksti valaisevat kukin osaltansa ainetta omalta, muista eroavalta näkökannaltaan ja antavat aihetta lukuisiin riistiin meneviin viittauksiin.

Sellaista sommitelmaa ei ikävä kyllä ole voitu käyttää tässä kirjassa.

Yksinäinen määrätyn huoneen valokuva — vain harvoissa poikkeustapauksissa on tekijä saattanut hankkia useampia — antaa yleensä erittäin epätäydellisen käsityksen sisäkuvasta kokonaisuutena, siksi epätäydellisen, että on vaikea ryhtyä lähempään erittelyyn yksinomaan sen perusteella. Tämän lisäksi tulee vielä luonnollisesti se seikka, että sellainen kuva ei sano mitään väristä; kun ajattelee mikä erittäin tärkeä tekijä väri on sisustustaiteessa, niin ymmärtää helposti tämän puutteen laajuuden. Mistään hedelmällisestä, kaupunkikirjassa esitetyn tapaisesta kuvaerittelystä ei siksi saata olla puhuttakaan, ja kuvien selostukset ovat vastaavassa määrässä kadottaneet merkitystään. Niissä on tekijä yleensä ainoastaan voinut viitata johonkin vaikutelmalle tärkeään yksityiskohtaan. Jos sitäpaitsi jonkinlaisella catomaisella itsepäisyydellä »ceterum censeo» on alleviivattu lattian ja seinien osaa neutraalisina taustapintoina, johtuu se siitä, että tekijän käsityskannan mukaisesti tämä on seikka, missä tarmokas selvityssota on aivan erittäin tarpeellinen ja sopiva johtamaan positiivisiin tuloksiin.

Ehkäpä herättäneet ihmetystä, että kirjassa käsitellään historiallisia sisustustyyliä niin kovin harvoin ja silloinkin ainoastaan

ohimennen ja samoin kansallista momenttia (joista kuitenkin eri maiden ryhmittäin järjestetyt kuvat antavat käsityksen). Tämä laiminlyönti on tahallinen: teos käsittää vain sisustustaiteen alku perusteet eikä tarkoitakaan valaista sen historiallisia tai kansallisia vivahtuksia. Niitä, jotka ovat tottuneet käsittämään huonekalutaidetta melkein sisustustaiteen synonyymina — erehdys mikä ikävä kyllä on sangen yleinen — saattaa ehkä myöskin hämmästyttää, että tässä ei myöskään kosketella kysymystä vanhoista tai uusista huonekaluista. Tämänkin on täydellisesti sopusoinnussa teoksen olemuksen kanssa, jonka mukaisesti yksityiset sisustusvälineet kokonaan on työnnetty syrjään, huomioonottaen sen sijaan yksinomaan sommitteluperiaatteet, joista lähtemällä tätä ainehistoa on käytettävä. Tässä on kysymys ainoastaan sisustusvälineiden viivojen, muotojen, värien ja pintakudelmien suhteista keskenään sekä sen huoneen tai asunnon suhteen, mihin ne aiotaan asettaa — ei näistä sisustusvälineistä sinänsä. — Rajoittaakseen kirjan kokoa on puhtaasti rakennustaiteellinen momentti jätetty huomioonottamatta, asianhaara joka luonnollisesti on puutteellisuus.

Tässä yhteydessä kosketeltakoon lopuksi kysymystä sisustustaiteen yksilöllisestä luonteesta. Kirja antaa vain yleisiä neuvoja. Sitä saattaa pitää vikana tai ainakin epätäydellisyytenä. Luonnollisesti tässä, kuten kaikessa muussakin taiteessa, on tärkeintä yksilöllinen henkevyys, ja se on oleva kaiken pyrkimyksen päämääränä. Mutta ei saa unohtaa paria asianhaaraa. Ensiksikään ei saata antaa todella arvokkaita neuvoja sellaisen yksilöllisen taiteen suhteen; tämä johtuu itse asian laadusta. Toiseksi jäänee se aina harvinaiseksi kukkaseksi. Ja täydellä syyllä saatetaan panna kysymyksenalaiseksi, voiko sellainen yksilöllinen sisustustaide versota muusta kuin syvästä ja hedelmällisestä maastosta, jolla on sovinainen luonne. Terveen, taiteellisen tradition synty tuntuu teltästä tällä hetkellä tärkeimmältä toivomusten päämäärältä sekä sellaisen tradition levittäminen, missä sitä jo on havaittavissa. Ja että tämä traditio sitten eri maissa saisi erilaisen, kansallisuuden värittämän leiman, on toive, joka tekijän myöskin osaltaan lämpimästi valtaa.

* * *

Voidakseen antaa edes jonkinlaista taustaa luvulle väreistä sisustustaiteessa — kirjan pisimmälle ja yhdestä tärkeimmistä — sekä myöskin tehdäkseen käsitettäväksi liitteessä siv. 269 ja seur. lähemmin kuvattua »symfonista» värien ja pintakudelmien käsittelyä, on paitsi värikuvassa II esitettyä neljää väriasteikkoa (kuvattu Parsonsin teoksen The art appeal in display advertising mukaan) otettu mukaan neljä kolmiväripainolla esitettyä sisäkuva. Mitä näihin sisäkuviin tulee, tahdon erikoisesti huomauttaa, etten niitä millään muotoa aseta malleiksi. Osittain koska niissä on kaikkialla käytetty tarkasti harkittua värisomittelua, jonka johtavia periaatteita olen selostanut erittelyssä, osittain taas johtuen puhtaasti käytännöllisistä näkökohdista, jotka ovat vaivalloisen ja aikaa vaativan valokuvaus- ja retusheeraustyön yhteydessä, olen joutunut valitsemaan

värikuvien aiheet omasta kodistani enkä muualta. — Sisustuksia arvosteltaessa on huomioonotettava yleinen värin kyllästysasteen asteettaisesti kohoava nousu, minkä kolmivärimenetelmä aiheuttaa.

Mitä kirjan fototypiakuva-ainehistoon tulee, tahdon valittaen mainita, etten voinut saada useampia, jäljennettäviksi sopivia ranskalaisia sisäkuvia, minkä vuoksi ranskalainen sisustustaide, joka kuitenkin on sangen korkealla, ja jonka hienostuneen luonteen kuvaus olisi tuottanut minulle erikoista iloa, on kvantitatiivisesti saanut niin vaatimattoman aseman kirjassa. Tanskalaisenkin osan olisin mielelläni toivonut täydellisemmäksi; koska kirja kuitenkin alkujaan oli ajateltu julkaistavaksi jo joulukuksi 1922, ja kuvatoimitus siksi lopetettiin jo kesällä samana vuonna, ei ollut mahdollista, erinäisten epäsuotuisten olosuhteiden vuoksi, kerätä suurempaa lukua tanskalaisia sisäkuvia. Puuttuvan sopivan ainehiston vuoksi ei ollenkaan ole norjalaisia kuvia.

Koska minun ei ole ollut mahdollista jokaisessa yksityisessä tapauksessa pyytää ja hankkia omistajien lupaa heidän kotiensa sisustuksien julkaisemiseen, pyydän heitä täten suosiollisesti katsomaan »kuvaryöstöäni», jota, kuten uskallan toivoa, he eivät pane pahaksi, koskapa kuvat kaikissa niissä tapauksissa, missä ne eivät ole erikoisesti tilatut kirjaa varten, aikaisemmin on julkaistu muualla. Omistajien ollessa taiteilijoita on heidän nimensä mainittu kuvatekstissä.

* * *

Kuva-ainehistoa kerätessä olen saanut hyvin arvokasta apua monelta taholta. Mainittakoon erikoisesti: »Svenska slöjdföreningen» (joukko nyky-aikaisia ruotsalaisia huonesisustuksia, niiden joukossa kaikki ruotsalaiset näyttelysisustukset); Tukholman Nord. Museet'in amanuessi, tri. Arvid Bäckström (kaikki kuvat Nord. Museet'ista); arkkitehti Aage Rafn, Kööpenhamina (kaikki tanskalaiset sisäkuvat) sekä Helsingin Kansallismuseon amanuessi, tri. C. A. Nordman (mainitun museon Jackarby-huone). Täten pyydän saada lausua rehellisen kiitokseni heille sekä niille yksityisille henkilöille ja liikkeille — viimeksimainituista etenkin Helsingin Akateemiselle Kirjakaupalle — jotka ovat antaneet käytettäväkseni kirjoja ja aikakauskirjoja.

Kemigraafista Osakeyhtiötä, joka on pannut suurta huolta kuvalaatojen esitykseen ja suurella halulla sekä mielenkiinnolla suostunut pyyntöni — ensi kertaa Suomessa — koettaa esittää värillisiä huonesisustuksia kolmiväripainolla, vaakuvaamalla suoraan todellisuudesta, siis ilman mitään värillistä kuvaa (vesi- tahi öljyvärimaalausta), kiitän samoin lämpimästi arvokkaasta avusta.

Pilastrarna, Loviisa, kesäkuulla 1923.

G. S-II.

Tohtori-arkkitehti Carolus Lindbergille, joka ystävällisesti on auttanut minua suomennostyössä, pyydän täten saada lausua kiitokseni.

Suomentaja.

1. Pyhä Hieronymus tutkijakammiossaan; V. Carpaccion maalauksen mukaan 1500-luvun alkuvuosilta. Huonesisustus Italian renessanssin makuun, pääominaisuudet yksinkertaisuus ja arvokkuus, viimeksi mainittu aikaansaatu etupäässä ankan symmetrian avulla. Huomaa säästeliäs kalustus. Yksiväriset seinät käsitelty taustana. Katto kaseteilla kaunistettu ja rikkaasti väritetty.

VÄRI SISUSTUSTAITEESSA.

PERUSVÄRIT. VÄLIVÄRIT.

Ilman väriä ei mitään muotoja. Muodon määräävät viivat, ja nämä syntyvät kahden erivärisen pinnan rajoina. Näistä molemmista — muodosta ja väristä — on siis väri ensimmäinen, muoto toinen.

2. Arkihuone, jossa ilmenee aikaisemman Italian renessanssin yksinkertainen, ankaraluonne. Rauhallinen, vakava leima. Seinät ja katto yhtenäisesti käsitelty, valkeaksi kalkilla vedetty. Tummillä verhoilla voimakkaasti painostettu ikkuna-aukkojen raken-

teellinen muoto — suorakaiteinen — vastakohtana pistoholvien kaarimuodoille. Suuri muotokuva, jonka optillisena jalustana on pöytä, on sommitelman voimakkaana korosteena ja painostaa keskiakselia. Yhdysvallat, Ameriikka. Delano & Aldrich arkkit.

Tämä asianhaara oikeuttaa meidät alottamaan esityksemme sisustustaiteesta tutkimalla värikysymystä.

Silloin täytyy johdannoksi todeta, ettei epävarmuus millään alalla ole niin suuri, kuin värin ollessa kyseessä. Muotosommittelun suhteen tapaa yleisesti tuntemusta perustavissa, ainakin suhteellisuus- ja tasapainoperiaatteissa, vaikkei se olisikaan erittäin syvällistä, jota vastoin todellinen värituntemus on aniharvinainen.

3. Asuinhuone Italian varhaisrenessanssityyliin. Venetsia. Puupiirroksen mukaan vuodelta 1499. Seinä käsitelty taustana. Huomaa äärimmäisen säästeliäs kalustus.

4. Sama arkihuone kuin vastakkaisella sivulla kuvassa 2. Vilkas rytmillinen vaikutelma aikaansaatu taulujen sijoituksen avulla; ikkunaverhojen kapasta alkaen muodostuu aaltomainen viiva. Täten vaihtelua vastakkaisen seinän ankarampaan sommiteluun. Oikeanpuolinen

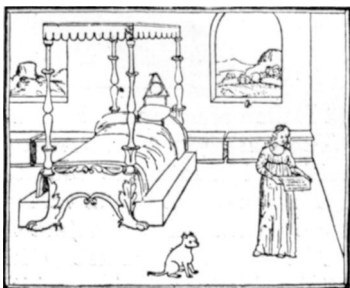

taulu muodostaa ryhmän lipaston kanssa. Huomaa, että seinien vaaleata, rauhallista taustaa vasten vain muutamia — ja yksinomaan suuria — esineitä on asetettu. Voimakas väriarvovastakohta.

Yleisen käsityksen mukaan on väri jotakin, mitä jokainen joko puhtaasti intuitiivisesti käsittää — kuten »musikaalinen» henkilö ymmärtää musiikkia —, tai pysyy se auttamattomasti vieraana, ja on sitä mahdoton oppia hallitsemaan.

Aivan ilman perustetta ei toki tämä käsitys liene.

Ei ole epäilystäkään siitä, että on olemassa henki-

löitä, joilla on erikoisesti kehittynyt väriäisti, samoin kuin on niitä, joilla jo

5. Makuuhuone italialaista renessanssia. Venetsia. Puupiirroksen mukaan v. 1499. Seinä käsitelty taustana. Huomaa säästeliäs kalustus.

6. Arkihuone. Sommittelussa yhteyttä Italian renessanssin kanssa. Kalkitut seinät käsitelty taustana. Tummasävyinen parkettilattia ja puinen kasettikatto pitävät toisiaan tasapainossa. Muotokuva ja pöytä muodostavat ryhmän. Huomaa, että seinää vasten vain harvat — ja suuret — esineet erottuvat. Rococo-nojatuoli ei vaikuttaisi yhteenkuulualta, ellei myös pöydässä olisi kaarevia viivoja. Yhdysvallat, Ameriikka. Howard Major arkkit.

”

Koti on yleismaailmallinen.

Arkkitehti, yhdyskuntasuunnittelija, kuvataidekriitikko, museovaikuttaja ja muotoiluasiantuntija Gustaf Strengell (1878–1937) oli myös ensiluokkainen kirjailija. Hänen 1922–1929 ruotsiksi ja suomeksi ilmestynyt upea teossarjansa kaupungista, kodista ja rakennuksesta taideteoksena koee nyt toisen tulemisensa ntamo-uusintapainoksina. Kääntäjänä toiminut Salme Setälä (1894–1980) oli hänkin etevä niin arkkitehtina kuin kirjoittajana sekä kansalaisten opastajana nykyaikaiseen elämänmuotoon. *Koti taideluomana* auttaa yhä arjen ymmärtämisessä.

NTAMO 2024

ISBN 978-952-215-941-0